

Asia: HE 64/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi

Omaishoitajaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi. Keskitymme lausunnossa läheis- ja omaishoitajien näkökulmaan

Omaishoitajaliitto kannattaa esitystä seuraavin erityishuomioin:

- Liitto kannattaa joustomallia ja erityisesti sitä, ettei omaishoidon tuen hoitopalkkiota oteta siinä huomioon työansiona. Omaishoidon hoitopalkkion erityisluonne on perusteltua tunnistaa sosiaaliturvassa.
- Sama periaate tulisi ulottaa soveltuvien osien myös lakisääteisiin vahinkovakuutusjärjestelmiin. Liiton tietoon on tullut joitakin tapauksia, joissa tapaturmaeläkettä on leikattu tai esitetty leikattavan omaishoidon tuen palkkion vuoksi.
- Täsmällisen ja ennakoitavan järjestelmän ohella tulee huolehtia riittävästä neuvonnasta ja ehkäistä kohtuuttomia seurauksia erityisesti silloin, kun henkilön toimintakyky tai kyky hoitaa omia etuusasioitaan on heikentynyt.

Omaishoitajaliitto pitää tärkeänä uudistuksen tavoitetta mahdollistaa jäljellä olevan työkyvyn hyödyntäminen ilman, että työn vastaanottamisesta aiheutuu vaikeasti ennakoitavia vaikutuksia toimeentuloon.

Omaishoidon hoitopalkkion jättäminen työansioden ulkopuolelle on tarkoituksenmukaista

Omaishoitajaliitto pitää erittäin tervetulleena ja johdonmukaisena esitystä siitä, ettei omaishoidon tuen hoitopalkkiota oteta joustomallissa huomioon työansiona. Linjaus on tärkeä omaishoitajien aseman ja omaishoidon edellytysten turvaamiseksi.

Omaishoitajaliitto on aiemminkin esittänyt, että omaishoidon hoitopalkkion tulisi olla etuoikeutettua tuloa, joka ei vähennä muuta sosiaaliturvaa.

Hallituksen esityksen mukaan työkyvyttömyyden perusteella maksettavia eläke- tai ansionmenetykskorvauksia voidaan maksaa myös työtapaturma-, sotilastapaturma-, liikennevakuutus- ja potilasvakuutusjärjestelmistä. Esitys ei koske näitä järjestelmiä.

Omaishoitajaliiton neuvonnassa on kuitenkin tullut esille tapauksia, joissa tulorekisterissä näkyvä omaishoidon hoitopalkkio on otettu huomioon työansiona tapaturmaeläkettä arvioitaessa, ja tämä on johtanut tai ollut johtamassa tapaturmaeläkkeen alentamiseen.

Tapausesimerkki: omaishoidon hoitopalkkio alensi tapaturmaeläkkeen tasoa

Henkilölle oli myönnetty toistaiseksi 100 prosentin työkyvyn aleneman mukainen tapaturmaeläke. Vakuutuslaitos sai myöhemmin tulorekisteristä tiedon henkilölle maksetusta omaishoidon hoitopalkkiosta ja katsoi palkkion työstä saaduksi tuloksi.

Noin 6 700 euron vuotuinen omaishoidon hoitopalkkio otettiin ansiovertailussa huomioon. Tämän perusteella henkilön työkyvyn alenemaksi määritettiin 80 prosenttia, minkä seurauksena aikaisemmin 100 prosentin työkyvyn aleneman perusteella maksettu tapaturmaeläke aleni 80 prosentin tasolle.

Vakuutuslaitoksen päätöksen mukaan korvauskäytäntö oli muuttunut syksyllä 2022 siten, että omaishoitajan palkkio otetaan huomioon työstä saatuna tulona. Ratkaisu oli Tapaturma-asiain korvauslautakunnan lausunnon 328/2025 mukainen. Korvauslautakunnan ratkaisu syntyi äänestyksen jälkeen.

Voimassa olevan työtapaturma- ja ammattitautilain 63 § mukaan työkyvyn heikentymistä arvioitaessa otetaan huomioon vahingoittuneen jäljellä oleva kyky hankkia ansiotuloja. Työkyvyn heikentymää määritettäessä selvitetään työansion vähentymisen syy-yhteys vahinkotapahtumaan ja verrataan vahingon jälkeen saatuja työansioita vahingoittuneen vuosityöansioon.

Tapaus osoittaa käytännössä, miten omaishoidon hoitopalkkion huomioon ottaminen työstä saatuna tulona voi vaikuttaa tapaturmaeläkkeen määrään. Omaishoidon hoitopalkkio voidaan tapaturmaeläkettä koskevassa korvauskäytännössä katsoa työstä saaduksi tuloksi ja ottaa huomioon työkyvyn alenemaa arvioitaessa. Tällöin vaikutus ei välttämättä rajoitu hoitopalkkiota vastaavaan määrään, vaan hoitopalkkio voi vaikuttaa pitkäaikaisesti maksettavan tapaturmaeläkkeen tasoon ja jäädä jopa pysyväksi heikennykseksi.

Omaishoitajaliitto pitää tätä ongelmallisena. Omaishoidon hoitopalkkion määrä ei mittaa omaishoitajan yleistä ansaintakykyä työmarkkinoilla, vaan määräytyy hoidettavan tarvitseman hoidon sitovuuden ja vaativuuden perusteella. Läheiselle annettavasta hoidosta maksettua hoitopalkkiota ei tämän vuoksi tulisi käyttää sellaisenaan osoituksena jäljellä olevasta ansaintakyvystä, jonka perusteella työkyvyttömyyden takia maksettavaa eläkettä tai ansionmenetykskorvausta alennetaan. On myös epä johdonmukaista, että tilapäisluonteinen omaishoito voi johtaa muun toimeentulon pysyvään heikennykseen.

Eri järjestelmien erilainen kohtelu herättää yhdenvertaisuus- ja oikeusvarmuuskysymyksiä

Vaarana on, että omaishoidon hoitopalkkio voi tulla kohdelluksi eri tavoin sen mukaan, mistä järjestelmästä henkilön työkyvyttömyysturva maksetaan. Työeläkejärjestelmän nyt esitetyssä joustomallissa omaishoidon hoitopalkkiota ei otettaisi huomioon työansiona, mutta tapaturmaeläkejärjestelmässä se voidaan ottaa huomioon arvioitaessa työkyvyn alenemaa.

Omaishoitajaliitto pitää huonosti perusteltavana sitä, että saman omaishoitotyön vaikutus henkilön toimeentuloon riippuisi siitä, minkä järjestelmän perusteella hänen työkyvyttömyytensä korvataan.

Ongelmaa korostaa se, ettei omaishoidon aloittaminen itsessään osoita henkilön terveydentilan tai työmarkkinoilla hyödynnettävissä olevan työkyvyn kohentuneen. Omaishoitotilanne syntyy läheisen hoidon ja huolenpidon tarpeesta, ja hoitopalkkion taso määräytyy tämän hoidon sitovuuden ja vaativuuden, ei omaishoitajan työmarkkina-arvon tai yleisen ansaintakyvyn perusteella.

Myös käytäntöjen ennakoitavuus on tärkeää. Omaishoitajan on vaikea ennakoida, että omaishoitosopimuksen tekeminen ja hoitopalkkion vastaanottaminen voisi johtaa jo myönnetyn tapaturmaeläkkeen alentamiseen. Liiton neuvonnassa esille tulleet tapaukset viittaavat lisäksi siihen, etteivät käytännöt ole kaikissa tilanteissa olleet yhdenmukaisia.

Epäkohta tulisi korjata järjestelmätasolla sen sijaan, että korjaaminen jäisi yksittäisten vakuutettujen muutoksenhaun varaan. Kaikilla ei ole samanlaisia tietoja tai voimavaroja oikeuksiensa selvittämiseen ja päätöksistä valittamiseen.

Omaishoitajaliitto pitää tärkeänä ettei omaishoidon hoitopalkkiota käytetä työtapaturmajärjestelmässä osoituksena jäljellä olevasta ansaintakyvystä siten, että se alentaa työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa tapaturmaeläkettä. Lisäksi tulee selvittää ja yhdenmukaistaa omaishoidon hoitopalkkion kohtelu sotilastapaturma-, liikennevakuutus- ja potilasvakuutusjärjestelmien työkyvyttömyyteen perustuvissa eläkkeissä ja ansionmenetykskorvauksissa.

Muutoksen kohderyhmä olisi rajattu. Vuonna 2024 palkansaajille vahvistettiin 150 uutta tapaturmaeläkettä, joista 76 oli täysiä ja 74 osaeläkkeitä. Vuonna 2023 Suomessa oli noin 31 000 18–68-vuotiasta sopimusomaishoitajaa (Sten-Gahmberg ym. 2024). Vertailun vuoksi Suomessa oli vuoden 2023 lopussa 3,46 miljoonaa 15–64-vuotiasta henkilöä. Vaikka lukujen ikärajaukset poikkeavat toisistaan, vertailu kertoo sopimusomaishoitajien olevan hyvin pieni joukko työikäisestä väestöstä. Omaishoidon hoitopalkkiota saavien osuudesta tapaturmaeläkkeensaajista ei ole käytettävissä tietoa.

Olisi perusteltua selvittää rekisteritietojen avulla, kuinka monelle tapaturmaeläkettä tai muuta vastaavaa ansionmenetykskorvausta saavalle henkilölle maksetaan samanaikaisesti omaishoidon hoitopalkkiota.

Täsmällisen sääntelyn rinnalla tarvitaan riittävä oikeusturva

Esityksen lähtökohtana on, että eläkkeen ja työansioden yhteensovittamisesta säädetään täsmällisesti siten, ettei työeläkelaitoksille ja Kelalle jäisi yhteensovittamisessa harkintaa.

Omaishoitajaliitto ymmärtää tavoitteen tehdä järjestelmästä ennakoitava ja selkeärajainen. Täsmällisen sääntelyn ohella on kuitenkin turvattava riittävä neuvonta ja ehkäistävä kohtuuttomia seurauksia.

Etuuksien yhteensovittamista koskeva järjestelmä voi olla vaikeasti hahmotettava erityisesti henkilöille, joiden toimintakyky tai kyky hoitaa omia etuusasioitaan on heikentynyt.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää päätösten tiedoksiantoon henkilöille, joiden digitaidot tai toimintakyky ovat heikentyneet, jotta he ymmärtävät päätökset ja niiden vaikutukset. Digitalisoituva tiedonkulku voi myös yhä useammin johtaa tilanteisiin, jossa tärkeä tieto voi jäädä huomaamatta asianomaiselta itseltään.

Järjestelmässä tulee varmistaa saavutettava tiedonsaanti ja riittävä neuvonta sekä ehkäistä tilanteita, joissa puutteellinen tai viivästynyt tieto johtaa henkilön kannalta kohtuuttomiin seurauksiin. Myös mahdollisuuksista ja keinoista tilanteen korjaamiseksi tulee viestiä mahdollisimman ymmärrettävästi ja selkeästi.

Lopuksi

Eduskunta on aiemminkin edellyttänyt omaishoitoa koskevan palvelu- ja etuusjärjestelmän kehittämistä siten, että se tukee nykyistä paremmin omaishoitajien jaksamista ja hyvinvointia sekä lisää omaishoidon kannustavuutta.

Omaishoitajaliitto pitää HE 64/2026 vp ehdotettua omaishoidon hoitopalkkion jättämistä huomioon otettavien työansioden ulkopuolelle tärkeänä ja oikeansuuntaisena ratkaisuna.

Samalla valiokunnan tulisi kiinnittää huomiota siihen, ettei vastaava ongelma jää voimaan muissa työkyvyttömyyden perusteella ansionmenetystä korvaavissa järjestelmissä. Omaishoitajaliitto esittää, että omaishoidon hoitopalkkio rajataan huomioon otettavien ansioiden ulkopuolelle työtapaturmajärjestelmässä ja että sen kohtelu selvitetään ja yhdenmukaistetaan myös sotilastapaturma-, liikennevakuutus- ja potilasvakuutusjärjestelmissä.

Kyse on rajatusta henkilökunnasta, mutta yksittäiselle omaishoitajalle vaikutus voi olla huomattava ja pitkäaikainen. Yhdenmukainen ratkaisu vahvistaisi omaishoitajien yhdenvertaisuutta, oikeusvarmuutta ja edellytyksiä ottaa vastaan läheisen tarvitsema hoitovastuu.

Helsingissä 28.9.2026

Elias Vartio
oikeudellinen asiantuntija
Elias.vartio@omaishoitajat.fi
p. 044 792 4882

Lähteet ja lisätietoa

Eduskunnan valiokunnan mietintö StVM 29/2025 vp <https://www.eduskunta.fi/asiat-ja-aanestykset/valtiopaivaasiat/asiakirjat/edktunnus/EDK-2025-AK-60572>

Ilmarinen K, Lindström E, Neijonen A, Honkanen S & Kehusmaa S (2024). Sopimusomaishoidon tilannekuva 2024: Hyvinvointialueiden myöntämisperusteet, toimintakäytänteet ja omaishoidon tuen menot. Työpaperi 53/2024. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
<https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/8bca56ed-8ddf-4cad-885e-b42b4be749ec/content>

Omaishoitajaliitto (2024), Omaishoitajakysely 2024 - Omaishoitajien kokemuksia palveluista sekä omaishoidon vaikutuksesta terveyteen, talouteen ja työssäkäyntiin <https://omaishoitajat.fi/wp-content/uploads/2024/11/Omaishoitajakysely-2024.pdf>

Omaishoitajaliitto (2025) Kannanotto omaishoidon tuen palkkion muuttamiseksi etuoikeutetuksi tuloksi sosiaaliturvajärjestelmässä: <https://omaishoitajat.fi/wp-content/uploads/2025/11/Kannanotto-omaishoidon-tuen-palkkio-etuoikeutetuksi-tuloksi.pdf>

Omaishoitajaliiton aiempi lausunto ns. joustomallista, 2026: https://omaishoitajat.fi/wp-content/uploads/2026/03/20260312_Lausuntopyynto-hallituksen-esityksesta-tyokyvyttomyyselakkeen-ja-tyoansoiden-yhteensovittamista-koskevaksi-lainsaadannoksi-ns.-joustomalli.pdf

Sten-Gahmberg S, Heinänen J & Kuivalainen S (2024). Työikäisten omaishoitajien työurat, ansiotulot ja eläkekattumat: Rekisteripohjainen tarkastelu sopimusomaishoitajista 2005–2023. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 8/2024. <https://www.julkari.fi/items/ec1af54d-127c-4bdb-9017-3b84c16fd474>

Tapaturmavakuutuskeskus (2025). Vahvistetut tapaturmaeläkkeet 2020–2024. Työtapaturmatieto. Julkaistu 15.12.2025. <https://www.tyotapaturmatieto.fi/julkaisu/tyotapaturmatietopalvelu/4042>